

здоров'язберезувальних технологій в освіті набуло практичної актуальності лише нещодавно.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Певною мірою реалізація здоров'язберезувальних технологій в освіті пов'язана з необхідністю гуманізації навчально-виховного процесу, зміною педагогічної парадигми, спробами педагогічної науки сформулювати адекватну відповідь на виклики сучасності. Спрямованість сучасних освітніх установ на використання здоров'язберезувальних технологій у навчально-виховному процесі знайшла своє відображення, як у змісті, так і у напрямках освітніх закладів щодо збереження морального, фізичного та психічного здоров'я дитини.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бойко О. О. Історичні аспекти здоров'язберезувальних технологій / О. О. Бойко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2014. – Вип. 118 (3). – С. 29-32.

2. Булич Е. Г. Валеологія. Теоретичні основи валеології: навч. посіб. / Е. Г. Булич, І. В. Муравов. – К.: ІЗМН, 1997. – 224 с.

3. Валеологія: навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти: в 2-х ч. / [Бобрицька В. І., Гладкий С. О., Гриньова М. В. та ін. / за ред. В. І. Бобрицької]. – Полтава: ТОВ «Поліграфічний центр» «Скайтек», 2000. – 306 с.

4. Джуринський П. Б. Теорія і методологія здоров'язберезувальної професійної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури [Текст]: монографія / П. Б. Джуринський; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Держ. заклад «Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського», Південний наук. центр нац. акад. пед. наук України. – Одеса: Лерадрук, 2012. – 324 с.

5. Задніпрянець І. І. Сучасні технології у викладанні фізики [Текст] / Ірина Задніпрянець ; [упоряд. Л. Хольвінська ; ред. рада: Л. Хольвінська та ін.]. – К.: Шкільний світ, 2012. – 126, [2] с.: табл. – (Бібліотека «Шкільного світу»). – С. 3.

6. История педагогики и образования: от зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX века: учебное пособие для педагогических учебных заведений / под общ. ред. А. И. Пискунова. – М.: Сфера, 2001. – 512 с.

7. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.

8. Шиян О. І. Соціально-історичні витоки освітньої політики держав з питань здорового способу життя / О. І. Шиян // Вісник Нац. Академії держ. управління при Президентові України. – №2, 2009. – С. 283-289.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Усатова Ірина Анатоліївна - аспірант кафедри дошкільної і початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Коло наукових інтересів: проблема розвитку здоров'язберезувальних технологій в системі освіти.

УКД 629.7:37.013

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН У ДИСПЕТЧЕРІВ АЕРОНАВІГАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК СКЛАДОВА БЕЗПЕКИ ПОЛЬОТІВ.

Юлія УШАКОВА (Кіровоград)

Бурхливий розвиток авіації призвів збільшення якості світових стандартів щодо професійної підготовки авіаційних спеціалістів, в тому числі і диспетчерів аеронавігаційного забезпечення.

Проблема забезпечення безпеки польотів повітряних суден в даний час є однією з найактуальніших проблем цивільної авіації. Безпека польотів - здатність авіаційної транспортної системи виконувати польоти без загрози для життя і здоров'я людей. Удосконалення підготовки курсантів в умовах сучасної освіти зумовлено багатьма факторами, серед яких важливим є мотивація до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Розвиток мотивації є однією з центральних і використовується для визначення системи чинників, які визначають поведінку,

стимулюють та підтримують активність на певному рівні. Мотивацію розглядають не лише як умову ефективного оволодіння знаннями, а і як важливий чинник розвитку особистості фахівця, тому що проблема мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін є однією із складових, що впливають на рівень безпеки польотів.

Виходячи з цього одним із пріоритетних завдань викладачів льотних навчальних закладів є формування мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Другим важливим завданням є обґрунтування психолого-педагогічних умов, які б сприяли підвищенню рівня мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Забезпечення таких умов, на нашу думку, сприятиме підвищенню ефективності процесу

навчання майбутніх диспетчерів аеронавігаційного забезпечення, що в свою чергу впливатиме на рівень безпеки польотів.

Сучасний випускник університету повинен не тільки володіти спеціальними знаннями, уміннями та навичками, а й відчувати потребу в досягненні успіху. Необхідно прищеплювати йому інтерес до накопичення знань, безперервної самоосвіти. Оскільки система професійної освіти постійно розвивається, то вона вимагає відповідності змісту, форм і методів навчання сучасним стандартам підготовки кваліфікованого фахівця. У зв'язку з цими змінами проблема мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін набуває сьогодні особливого значення.

Проблема мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін належить до базових проблем педагогіки навчання. Це пояснюється, з одного боку, тим, що головною педагогічною характеристикою будь-якої діяльності, в тому числі і навчання, є її мотивація. З іншого боку, управління мотивацією до навчання дозволяє управляти і навчальним процесом, що є досить важливим для досягнення його успішності.

Вивчення природи мотивів, їх зв'язку із психічними процесами, емоціями, почуттями та індивідуальними особливостями суб'єктів навчання, закономірностей формування мотиваційної сфери особистості висвітлено в наукових роботах С. П. Ільїна, А. Г. Маслоу, І. А. Джидарьяна. Теоретичні розробки у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці розкриваються в наукових працях, присвячених вивченню природи мотивів В. А. Асєєва, Л. І. Божовича, М. В. Матюхіної, Г. І. Щукіної. Процесу формування пізнавальних мотивів на різних етапах навчання М. І. Алексєєвої, В. Ф. Башарін, Д. Брунера, М. В. Матюхіної, Е. Торндайка, Т. Шаповал. Дослідженню мотиваційного компонента навчальної діяльності студентів та вивченню засобів його формування присвячені роботи Т. І. Левченко, М. Т. Левочки, В. М. Клачка, П. Я. Козика, І. Б. Красноголової. У визначенні сутності поняття «мотивація», «мотивація до навчання», «професійна мотивація», «зовнішня та внутрішня мотивація» значну роль відіграли праці М. Ш. Магомед-Емінова, О. К. Маркової, А. Г. Маслоу, П. М. Якобсона, М. І. Алексєєва, А. К. Маркова, К. Мадсена, К. К. Платонова, І. А. Джидарьяна, В. К. Віллонаса, Р. Nukre, Linda S. Lumsden, А. Г. Бутрименко, В. Дембера, Р. Ерла, А. А. Вербицького, Е. А. Климова, В. Е. Мильмана, Т. В. Сафонова.

Дослідження підготовки авіаційних спеціалістів представлені в працях: В. А. Колосова, І. Л. Смирнової, С. Н. Трет'якова, Т. В. Лаврухіної, Р. Н. Макарова, С. Н. Неділько, А. П. Бамбуркина,

В. А. Григорєвського, Л. М. Зеленської, Л. М. Конопляник. Формування мотивації у студентів (курсантів) до навчання представлені в дослідженнях: О. М. Керницького, О. Б. Бобкова, В. В. Мелетичева, О. І. Москаленко, Н. М. Лисовець, О. М. Каргіної, Г. В. Коган, Н. М. Касаткіної, С. В. Пойкалайнена, Н. А. Мамаєвої, Н. О. Арістової, Р. В. Борківської, В. М. Клачко.

Мотивація є складним і багатоаспектним явищем, що обумовлює різноманітність до підходів її розуміння, структури, методів, функцій. В найширшому значенні, *мотивація* – це те, що спонукає людину до дії, змушує проявляти активність [6].

За визначенням відомого вченого С. Л. Рубінштейна «мотивація – це опосередкована процесом її відображення суб'єктивна детермінація поведінки людини світом. Через свою мотивацію людина вплетена в контекст дійсності» [8, с. 9].

На думку Н. О. Арістової мотивація може розглядатися як «системне утворення зовнішніх та внутрішніх мотивів, ієрархія та взаємодія яких складається під дією певних факторів» [1, с. 18].

І. А. Зимня, досліджуючи проблему мотивації, виділяє два типи мотивації: зовнішню (зовнішньо-мотивована поведінка) та внутрішню (внутрішньо-мотивована поведінка) [3]. На думку вченої навчальна діяльність породжується насамперед внутрішнім мотивом, коли пізнавальна потреба знаходить своє відображення у предметі діяльності. Дуже суттєвими для навчальної діяльності є інтелектуально-пізнавальні мотиви, що усвідомлюються людиною як прагнення до отримання знань, розширення світогляду, систематизація знань. В той же час навчальна діяльність знаходиться під впливом різних зовнішніх мотивів: самоутвердження, престижу, обов'язку, досягнення. Мотив досягнення відіграє важливу роль в задоволеності навчальною діяльністю, оскільки цей мотив підвищує соціальну активність студентів та змушує їх більше концентруватися на навчанні [4].

Формування стійких позитивних мотивів до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, соціально-значущих і професійно значущих якостей особистості, готовності до професійного зростання, знаходження оптимальних прийомів і способів якісного і творчого виконання професійно-орієнтованих дисциплін відповідно до індивідуально-психологічних особливостей особистості курсанта забезпечують успішність майбутньої професійної діяльності курсанта.

Професійна мотивація виступає в якості внутрішнього рушійного чинника професійного та особистісного прогресу, тому що тільки дуже

мотивована людина може досягти успіху в професійному і культурному саморозвитку. Мотивація являє собою сукупність потреб, відносин, інтересів, задоволеності від навчальної діяльності та забезпечує хорошого професіонала у майбутньому. Що стосується курсантів, їх навчання не може розвиватися і бути якісним, якщо курсанти не мотивовані на постійній основі.

Проте існує ряд суб'єктивних та об'єктивних факторів, що гальмують цей процес через низку протиріч між: стратегічним напрямом розвитку вищої освіти в Україні та реальним станом професійної підготовки майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення; усвідомленням курсантами ролі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, як важливого складника професійної надійності майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення, і недостатньою психолого-педагогічною підготовкою у вищому льотному навчальному закладі; необхідністю цілеспрямованого формування мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення під час професійної підготовки і відсутністю теоретичного та експериментального обґрунтування педагогічних умов цього процесу.

Важливою частиною навчального процесу – це створення педагогічних умов для формування мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення.

У теорії педагогіки є багато визначень поняття «педагогічні умови».

В. Ледньов педагогічні умови розглядає як - сукупність об'єктивних можливостей і обставин, що супроводжують навчальний процес, які певним чином структуровані та спрямовані на досягнення визначеної педагогічної мети [5, с. 56];

О. Пехота розглядає педагогічні умови як - категорія, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети. [7, с.87].

Загребельна Л.В пише, що педагогічні умови це - обставини, від яких залежить і на основі яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості [2, с. 178];

Отже, під педагогічними умовами ми розуміємо сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища вищого навчального закладу, що спрямовані на розв'язання поставлених педагогічних завдань.

Педагогічні умови, реалізація яких позитивно впливає на підвищення ефективності навчально-виховного процесу - це створення інформаційного середовища, забезпечення професійної спрямованості дисциплін, розробка та використання модульних програм курсів, забезпечення взаємозв'язку між фаховими та загальними дисциплінами, взаємозв'язок викладача та студента. (Н. Тверезовська [9, с. 91])

На закінчення підкреслимо, що мотивація курсантів є важливою складовою навчального процесу.

У ході написання статті було розглянуто поняття мотивації, намагалися поглянути на мотивацію з різних точок зору і розглянути безліч думок і поглядів різних фахівців з приводу мотивації. Досліджуючи мотивацію до навчання авіаційних фахівців як окремий випадок мотивації, ми розглянули відмінність потреб курсантів у мотивації залежно від курсів навчання, вивчили часто вживані підходи і методи мотивації.

У ході навчального процесу важливим аспектом впливу на мотивацію курсантів льотних навчальних закладів є процес взаємодії викладацького складу з курсантами, методи підвищення інтересу до навчання курсантів, впливу на їх внутрішню мотивацію.

Особливу увагу слід приділили практикоорієнтованим методам навчання, які, мають найбільшу кореляцію з підвищенням мотивації, і, крім усього іншого, відмінно дозволяють підготувати курсанта до його майбутньої професійної діяльності. Мотивований курсант надихає викладача.

Аналіз наукової літератури довів важливість мотивації в професійній підготовці курсантів вищих льотних навчальних закладів. Доведено, що навчальна діяльність курсантів стимулюють зовнішні та внутрішні мотиви. Важливим фактором вивчення курсантами професійно – орієнтованих дисциплін є самомотивація.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арістова Н.О. Формування мотивації вивчення іноземної мови студентів вищих нелінгвістичних навчальних закладів : дис. кандидата пед. наук : 13.00.04 / Арістова Наталія Олександрівна. – Київ, 2008. – 248 с.
2. Загребельна Л.В. Педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів у економічних навчальних закладах // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць / Л.В. Загребельна; редкол.: І.А. Зязюн (голова) [та ін.]. – Київ-Вінниця: Планер, 2005. – Вип. 8 – 547 с.
3. Зимняя И. А. Проективная методика обучения иностранному языку / И. А. Зимняя, Т. Е. Сахарова // Иностранные языки в школе. – 1991. – № 3. – С. 9–15.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология / Зимняя И. А. – М. : Логос, 1999. – 384 с.

5. Леднев В.С. Научное образование [Текст] : развитие способностей к науч. творчеству / В.С. Леднев. – 2-е изд., испр. – М. : МГАУ, 2002. – 119 с.

6. Москаленко О. І. Мотивація курсантів-пілотів до вивчення англійської мови, як складник безпеки польотів. [Монографія]: Кіровоград, 2012. – 248с.

7. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / [авт.-упор. О.М. Пехота]. – К. : В-во А.С.К., 2003. – 240 с.

8. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб : Питер Ком, 1999. – 720 с.

9. Тверезовська Н.Т. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови» / Н.Т. Тверезовська, Л.М. Філіппова // Нова пед. думка. – 2009. – № 3. – С. 90-92.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ушакова Юлія Вікторівна – аспірант Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету.

Коло наукових інтересів: проблема підготовки майбутніх диспетчерів аеронавігаційного забезпечення.

УДК 37(09)

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ А.Б. РЕЗНІКА

Оксана ФІЛОНЕНКО (Кіровоград)

На сучасному етапі розвитку української державності життя висуває перед освітянами глобальні проблеми, однією з яких є громадянське виховання особистості. Актуальність громадянського виховання особистості у сучасному українському суспільстві великою мірою зумовлюється необхідністю державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості, що мають забезпечити усім громадянам рівні можливості для розвитку й застосування їхніх потенційних здатностей, досягнення суб'єктивно привабливих і водночас соціально значущих цілей як умови реалізації найголовнішої соціально-психологічної потреби особистості – потреби у самовизначенні та самоствердженні.

Проблема громадянського виховання була актуальною в історії наукової і педагогічної думки, її важливість і актуальність висвітлено у наукових дослідженнях. Методологічним підґрунтям виховання молоді є праці Г. Ващенко, Б. Грінченка, О. Духновича, І. Огієнка, С. Русової, Г. Сковороди, К. Ушинського, А. Макаренка.

Різні аспекти проблем громадянського виховання розглядали такі дослідники: М. Боришевський, М. Бургін, І. Бех, О. Вишневський, Т. Дем'янюк, В. Поплужний, Б. Павленко, В. Лозова, М. Рагозін, які переконливо доводять, що процес громадянського становлення особистості вимагає постійного аналізу, науково-творчого обґрунтування та розробки інноваційних технологій його здійснення.

Сутність і особливості виховання громадянськості, зміст і методи виховної діяльності на різних етапах розвитку українського суспільства розкрито у працях І. Бега, Н. Бібік, С. Гончаренка, І. Зязюна,

В. Кременя, О. Киричука, Г. Пустовіта, М. Боришевського, О. Красовської, О. Сухомлинської, К. Чорної та ін.

Розвиток педагогічної науки і практики в сучасній Україні неможливо уявити без осмислення наявного потенціалу наукових досліджень у педагогіці та без звернення до нагромадженого у вітчизняній і світовій науці дієвого арсеналу інноваційних ідей. Тому на сучасному етапі науковці й практики все частіше звертаються до різних джерел, зокрема, до прогресивного досвіду педагогів минулого, без усвідомлення і конструктивного застосування якого неможливе успішне розв'язання поставлених перед ними завдань.

Поруч з видатним педагогом В.О.Сухомлинським на Кіровоградщині виросла група теоретично підготовлених, ініціативних керівників шкіл, які шляхом систематичних пошуків, експериментальних досліджень згуртували колективи педагогів-одномумців, досягли стабільних результатів у навчанні і вихованні учнівської молоді. Серед них був Арон Борисович Резнік (1919-1995), талановитий освітянин, кандидат педагогічних наук, який з 1963 по 1979 рік очолював Гайворонську загальноосвітню школу № 5 Кіровоградської області. Він у числі тих, хто започаткував в області систему вивчення і реалізацію ідей В.О.Сухомлинського про розумове виховання учнів. Створена ним оригінальна творча лабораторія Гайворонської школи № 5 стала відомою за межами області, а також у республіках колишнього СРСР. У 70-ті роки XX ст. досвід шкільного колективу був представлений на обласних, республіканських виставках, на III та IV Всесоюзних педагогічних читаннях (2 – Всесоюзних, 8 – республіканських та 16 – обласних конференціях), висвітлювався в плакатах та методичних рекомендаціях обласного ІУВ, в 10 книгах, численних